

Cirkulärnr: 2003:3
Diariernr: 2003/0008
Nyckelord: Grupprättegång
Handläggare: Förbundsjuristen Helena Bavrell Östblom
Sektion/Enhet: Civilrättssektionen
Datum: 2003-01-07
Mottagare: Kommunledning
Kommunjurist
Miljöskydd/naturvård
Rubrik: NY LAG OM GRUPPRÄTTEGÅNG
Bilagor: SFS 2002:599

Nyckelord: grupprättegång

Civilrättssektionen
Förbundsjuristen Helena Bavrell Östblom

2003-01-07

Kommunledning
Kommunjurist
Miljöskydd/Naturvård

NY LAG OM GRUPPRÄTTEGÅNG

Den 1 januari 2003 träder lag (2002: 599) om grupprättegång i kraft. Lagen innebär att en ny taleform, grupptalan, införs i Sverige. Lagen gäller i tvistemål vid allmän domstol samt vid talan om skadestånd, förbud mot fortsatt verksamhet eller försiktighetsmått enligt 32 kap. miljöbalken.

Innebörd

Med grupptalan avses att någon utan rättegångsfullmakt för talan för medlemmarna i en grupp. Gruppmedlemmarna är inte parter i rättegången och behöver inte medverka aktivt. En dom i processen gäller dock för och mot alla som ingår i gruppen och har samma rättskraft i förhållande till gruppmedlemmarna som till parterna.

Bakgrund

Lagen införs mot bakgrund av att det ibland inträffar olika händelser som ger upphov till att många personer kan rikta likadana eller likartade anspråk mot någon annan. Sådana anspråk kan vara svåra att göra gällande i domstol eller på annat sätt, särskilt när varje enskilt anspråk har ett mindre ekonomiskt värde. I förarbetena (prop. 2001/02:107) talas det också om att överträdelser av materiella bestämmelser lämnas ofta opåtalade vilket innebär att domstolarna inte kan utöva sin handlingsdirigerande, prejudikatskapande och rättsutfyllande funktion. Lagen syftar därför till att på ett övergripande och generellt sätt komma till rätta med dessa brister i det processuella skyddet. Syftet med reformen är ytterst att förbättra genomslaget för redan gällande materiella rättsregler.

Hur grupptalan väcks

Grupptalan skall kunna väckas av enskilda personer, organisationer eller myndigheter. För att ha rätt att väcka enskild grupptalan skall käranden vara medlem i den grupp denne vill företräda. Organisationstalan får väckas av en ideell förening som i enlighet med sina stadgar tillvaratar konsument- eller löntagarintressen i tvister mellan konsumenter och en näringsidkare om någon vara, tjänst eller annan nytthet som näringsidkaren erbjuder till konsumenter. Är organisationen medlem i gruppen blir talan att betrakta som en enskild grupptalan. I fråga om offentlig grupptalan meddelar regeringen särskilda föreskrifter om talerätt för myndigheter. Enskild grupptalan och organisationstalan skall föras genom ombud som är advokat, om inte särskilda skäl ger anledning till annat.

De tingsrätter som regeringen bestämmer skall vara behöriga att handlägga mål enligt lagen om grupprättegång. Regeringens bedömning är att behörigheten bör tillkomma de tingsrätter som är fastighetsdomstolar med motsvarande område. Anledningen är att dessa är geografiskt spridda över landet. Dessa domstolar är också vana vid att handlägga mål med ett stort antal sakägare och andra intressenter.

Särskilda förutsättningar

En grupptalan skall väckas genom stämning eller genom att käranden i en pågående rättegång ansöker hos rätten om att få omvandla talan till en grupptalan. Stämningsansökan skall uppfylla samma krav som för tvistemål i allmänhet.

För att en grupprättegång överhuvudtaget skall få tas upp till prövning måste också vissa processförutsättningar vara uppfyllda.

- Att grupptalan rör gemensamma tvistefrågor
- Att målet inte framstår som ohanterligt på grund av individuella omständigheter
- Att grupptalan är det bästa processalternativet
- Att det finns en lämpligt bestämd grupp samt
- Att käranden är lämplig som företrädare för gruppen.

Domstolens prövning av om det finns förutsättningar att ta upp en grupptalan till prövning i sak skall ske på samma sätt som för tvistemål i allmänhet.

Gruppens bestämning

Grupptalan skall omfatta de gruppmedlemmar som inom viss tid efter det att talan väckts anmält till domstolen att de önskar omfattas av kärandens talan. Gruppmedlemmarna skall underrättas om att en grupprättegång har inletts. Underrättelsen skall ske på det sätt domstolen finner lämpligt. Domstolen kan förelägga en part att ombesörja underrättelsen om detta är till fördel för handläggningen. Parten har i sådant fall rätt till ersättning av allmänna medel.

Det är inte domstolens uppgift att utreda vilka personer som skall omfattas av en grupptalan. Huvudregeln är att käranden i stämningsansökan skall ange gruppmedlemmarnas namn och adress. Kravet på identitetsuppgifter är dock inte absolut i alla situationer. Käranden måste emellertid alltid lämna upplysningar om förhållanden av betydelse för underlättelsen till gruppmedlemmarna.

Den fortsatta handläggningen

Lagen innehåller särskilda bestämmelser om bl.a. byte av kärande, avbrytande av grupprättegången och uppskov med prövningen av en viss fråga (en särskild form av mellandom). I stor utsträckning kommer dock rättegångsbalkens regler att vara tillämpliga också i en grupprättegång. Det gäller t.ex. bestämmelserna om pågående rättegång (lis pendens), förening av mål (kumulation), inträde i rättegången (intervention), säkerhetsåtgärder samt förberedelse och huvudförhandling i tvistemål.

Om det främjar en ändamålsenlig handläggning av en fråga eller del av saken som gäller vissa gruppmedlemmars rätt, får domstolen förordna en särskild person att föra talan i den delen. Företrädaren för undergruppen kan förordnas att föra talan vid sidan av eller i stället för den ursprungliga käranden.

Förlikning

Käranden skall kunna ingå förlikning för en grupps räkning. För att förlikningen skall gälla krävs att domstolen stadfäster den genom dom. Stadfästelse skall föregås av en obligatorisk underrättelse till medlemmarna om uppgörelsens innebörd. Medlemmen får därigenom ta ställning till om denne vill omfattas av förlikningen. Vid bedömningen, om förlikningen skall stadfästas, skall domstolen beakta att den inte är diskriminerande mot vissa gruppmedlemmar eller på annat sätt oskälig.

Överklagande

Domar och beslut i en grupprättegång skall kunna överklagas i samma utsträckning som avgöranden i en vanlig rättegång. Därutöver skall det finnas särskilda möjligheter att överklaga domar och beslut som meddelats i en process där det förs en grupptalan. Käranden och varje gruppmedlem skall ha rätt att överklaga för en grupps räkning. En gruppmedlem skall dessutom kunna överklaga beträffande sitt eget anspråk.

Regler för rättegångskostnader

Rättegångsbalkens kostnadsregler för tvistemål skall gälla även i en grupprättegång. Gruppmedlemmar som inte är parter skall inte svara för rättegångskostnader. Detta gäller dock inte om gruppmedlemmen av försumelse eller liknande skäl orsakar kostnader. Dessutom skall käranden ur inprocessade medel kunna tillgodogöra sig ersättning för rättegångskostnader som inte blir ersatta av svaranden ifall käranden vinner målet.

Riskavtal

Den som vill väcka grupptalan skall kunna träffa avtal med ett ombud om att arvodet skall bestämmas med hänsyn till utgången av tvisten, s.k. riskavtal. Ett sådant avtal skall kunna åberopas mot gruppmedlemmarna endast om det har godkänts av en domstol. Ett riskavtal får godkännas om det är skäligt med hänsyn till sakens beskaffenhet. Arvodet i riskavtalet får inte grundas enbart på tvisteföremålets värde, dvs. ett provisionsarvode.

Miljöbalken

Såsom framgått införs grupptalan på två områden inom miljörettens område, nämligen beträffande talan om ersättning för vissa miljöskador samt om förbud m.m. vid miljöfarlig verksamhet. Talan om förbud mot fortsatt verksamhet eller försiktighetsmått enligt 32 kap. 12 § miljöbalken skall kunna föras som enskild grupptalan eller organisationstalan enligt lagen om grupprättegång. Rätt att väcka organisationstalan skall tillkomma ideella föreningar som i enlighet med sina stadgar tillvaratar naturskydds- eller miljöskyddsin-tressen samt sammanslutningar av yrkesverksamma inom fiske-, jordbruks-, ren- och skogsbruksnäringen. Till skillnad från 16 kap. 13 § miljöbalken, som gäller krav på ideella föreningars storlek etc. för rätt att överklaga vissa beslut, ställs inte några särskilda villkor om verksamhetstid eller medlemsantal. Konsekvensen blir alltså att regleringen av organisationernas talerätt i miljöbalken respektive lagen om grupprättegång kommer att skilja sig åt.

Lagens innebörd för kommunerna

Lagen innebär att det är endast på kändesidan som en grupptalan kan föras. En sådan talan torde därför i första hand vara aktuell för kommunerna när en grupp riktar anspråk mot en kommun i egenskap av svarande i processen. Det kan tänkas bli aktuellt t.ex. om ett flertal fastighetsägare menar att en kommun agerat försumligt i samband med beviljande av bygglov på grund av markförhållandena inom ett område. Lagen kan också innebära att en grupp hävdar att en kommun orsakat en störning enligt 32 kap. miljöbalken och på denna grund är ersättningsskyldig mot gruppen. Notera dock att det bara är fråga om processer som kan föras i allmän domstol eller miljödomstol.

Vår bedömning är att lagen inte kommer att innebära en stor ökning av processer mot kommunerna, eftersom den innehåller flera krav för när en grupptalan kan aktualiseras. Reglerna om rättegångskostnadernas fördelning torde också motverka processbenägenheten.

Frågor med anledning av detta cirkulär kan ställas till Helena Bavrell Östblom, tfn 08-452 79 70 eller fax 08-452 71 17.

SVENSKA KOMMUNFÖRBUNDET
Civilrättssektionen

Hans Ekman

Helena Bavrell Östblom

Bilagor

SFS 2002: 599, 600